

što sam pokušao reći: ne možete primeniti ustav ni u najbanalnijoj situaciji, a da ga ne protumačite, jer tumačenje je logička operacija koja je neophodna da biste primenili norme. Ustavni sud pri tom stoji izdvojen samo zato što uvek postoji mogućnost da u toj primeni dođe i do konflikata i do nejasnoća. Kada takva čitanja – ja ponovo naglašavam da mi je važno to legitimno čitanje – dođu u sukob i kada se postavi pitanje kako nastaviti dalje, jer vi ne možete stati zbog sukoba čitanja, mora da postoji ta ultimativna instanca koja kaže: „Ovo je smisao ustava“.

Ustavna teorija je danas manje-više lojalna postojanju Ustavnog suda. To neće mnogo ljudi osporiti. Odnosno, toj funkciji tumačenja, koje donosi Ustavni sud u Americi, ustavna teorija nije uvek lojalna. U Americi, na primer, imate užasan pluralizam teorija o tome kako treba čitati ustav i dokle idu granice legitimnog delovanja Ustavnog suda. Tu postoji veliki pluralizam u teoriji.

Teorija okolnosti, kako je Kiš skicira, odnosi se na situaciju promene režima. Znači, može da se prihvati i takav stav da neki zakon treba braniti, iako on krši npr. pozitivne norme. Ako se situacija u kojoj se taj zakon donosi proglasi situacijom revolucionarne krize, onda je to konsekvencija koju teorijski moraš povući. Znači, ja se zalažem za to da se taj zakon donese iako on krši pozitivne propise. Ne moramo se pozvati na Kezena koji kaže da je svako kršenje hijerarhije pravnih propisa i njeno urušavanje. U stvari, po

Kezenovoj teoriji, to je definicija revolucije. Ali očigledno je da se radi o tome da se ta stvar može samo tako opravdati. Znači, situacija krize je toliko velika da se mi nalazimo u nekoj vrsti revolucionarnog stanja. Treba imati u vidu još jednu teorijsku konsekvenciju koja nam, ukoliko je prihvatamo, nalaže neophodnost, maločas pomenute druge revolucije.

Dakle, tri godine nakon promene režima, mi ulazimo u revolucionarnu promenu. Pitanje je šta treba menjati. To je teško pitanje. Tačno je da imamo veliku krizu, jedno veoma loše stanje i to je svima jasno. I naravno, pitanje je ko su revolucionarni subjekti? U strogom smislu, ovde se radi o revolucionarnom činu. Mi se možemo složiti da se nalazimo u čorsokaku, naravno, to je elementarni politički realizam. Mi nikada nećemo promeniti ustav ukoliko se držimo načela pravnog kontinuiteta.

Možda će ozbiljni pravници, kao što ste vi, naći neku vrstu, kako da kažem, kreativnog tumačenja. Ja bih to preferirao: kreativno tumačenje, ukoliko se politički akteri slože. Ako se budemo držali kruto ustavnog teksta, nikada nećemo promeniti ustav i ostaćemo u situaciji bezdržavlja, bespravnosti, ekstra-legaliteta i ovog haosa. Danas više nije moderno pričati da nam je ustav neophodan, pošto je Koštunica uzeo da priča o tome, pa svi koji se baš nešto i ne slažu sa njim ne bi hteli o tome da pričaju. Ja i dalje pričam da je to strašno važno, ali se zalažem za kreativno tumačenje koje će sačuvati, da budem potpuno otvoren, pravi kontinuitet. Smatram da je to važno, jer ako se kontinuitet prekine ulazite u velike rizike, ne teorijske nego praktične. Posle će opet neko početi da kritikuje rušenje kontinuiteta. Mi smo, očigledno, u problemu pisanja ustava. Imamo problem kako čitati jedan ustav koji je stvarno takav da nam zadaje strašne glavobolje i koji je donet, kako bi to rekao naš drug Žarko Puhovski, da se ne bi primenjivao i da bi štitio vlast jednog čoveka kao fasada, pa se sada nalazimo u situaciji kada smo mi kao protodemokratski ozbiljni i hoćemo da se ponašamo kao ustavna država, pa bismo da primenjujemo ustav, ali on ne valja, a nismo ga promenili.

Takođe, imate paralelan problem pisanja. Ja mislim da nije dobro napisati da je Srbija država srpskog naroda i svih građana koji u njoj žive. Ja sam učestvovao u nekoj kuhinjskoj verziji ustava. Postoji pet-šest tih kuhinjskih verzija. To nije posredno. Tako Amerikanci zovu to što rade eksperti privatno, nadajući se da će to postati relevantno za državu. Srbiju treba